

ІНТЕГРАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА МОДЕЛІ WELFARE STATE У КОНТЕКСТІ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

*СВІТЛАНА ВЛАСЮК, кандидат економічних наук, доцент,
Уманський національний університет (м. Умань, Черкаська
область, Україна)*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-552-8-12>

Вступ. На тлі повномасштабної війни, що триває, Україна постає перед безпрецедентними викликами, які вимагають не лише економічного та інфраструктурного відновлення, але й глибокого переосмислення соціальної політики. Традиційні моделі welfare state (держави загального добробуту), що існують у світі, можуть слугувати орієнтиром, проте їх застосування в Україні потребує адаптації до унікальних умов, що склалися внаслідок бойових дій. У цьому контексті особливої актуальності набуває поєднання принципів соціального забезпечення з інструментарієм соціальної психології. Такий підхід дозволить створити соціальну політику, яка враховуватиме не лише матеріальні, а й глибокі психологічні наслідки війни, сприятиме відновленню суспільної довіри, соціальної ідентичності та колективної стійкості.

Метою нашого дослідження є аналіз теоретичних засад інтеграції цих двох сфер та вивчення досвіду інших країн з метою розробки концептуальних основ для нової моделі соціальної політики в Україні.

Результати дослідження та їх обговорення. Класичні моделі welfare state, розроблені Йостою Еспінг-Андерсеном [1], поділяють соціальну політику на три

основні категорії: соціал-демократичну, консервативну та ліберальну. Однак жодна з них не може бути повністю застосована до України, яка переживає глибоку соціальну та гуманітарну кризу. Потреба у швидкій адаптації, відновленні людського капіталу та інтеграції мільйонів внутрішньо переміщених осіб вимагає гнучкої, але водночас стійкої системи. Тут і вступає в дію соціальна психологія, яка дає змогу вийти за межі традиційного підходу. Вона допомагає зрозуміти, що соціальна політика – це не просто розподіл ресурсів, а й інструмент формування суспільних установок, цінностей та ідентичності. Наприклад, у післявоєнному суспільстві, яке пережило масову травму, підтримка має бути спрямована не лише на компенсацію втрат, а й на відновлення психологічної рівноваги та почуття контролю над власним життям.

Війна залишає глибокий слід у свідомості громадян, провокуючи колективну травму, руйнуючи соціальні зв'язки та довіру. Соціальна психологія пропонує інструменти для роботи з цими явищами. Зокрема, вона пояснює важливість таких процесів, як посттравматичне зростання, що означає позитивні зміни в особистості після подолання травматичних подій. Соціальна політика, замість простої допомоги, може бути спрямована на підтримку цього зростання, надаючи ветеранам та постраждалим можливості для розвитку нових навичок, участі у волонтерських рухах або відкриття власного бізнесу. Це сприяє відновленню їхньої гідності, соціальної ідентичності та відчуття приналежності до суспільства. Крім того, дослідження справедливості, як-от роботи Джона Роулза [2], підкреслюють, що сприйняття соціальної політики як справедливої є ключовим для забезпечення суспільної злагоди та готовності громадян підтримувати державні інституції.

Світовий досвід показує, що післявоєнне відновлення є комплексним завданням. Досвід США у роботі

з ветеранами через Департамент у справах ветеранів (VA) та Програму підтримки переходу (TAP) демонструє, що ефективна допомога виходить за рамки простих виплат, а включає широкий спектр послуг — від медичної та психологічної допомоги до освітніх та кар'єрних консультацій [3].

Розбудова welfare state в європейських країнах після Другої світової війни, була реакцією на суспільні потреби, що виникли внаслідок війни, і мала на меті запобігти соціальним конфліктам та відновити довіру до держави. Врешті-решт, досвід Балканських країн у реінтеграції внутрішньо переміщених осіб та відбудові громад після війн 1990-х років показує, що відновлення соціальної тканини суспільства є не менш важливим, ніж відбудова фізичної інфраструктури.

Поєднання моделі welfare state із соціальною психологією в післявоєнній Україні є критично важливим для успішного відновлення країни. Війна завдала величезних матеріальних і психологічних збитків, що вимагає розробки соціальної політики, яка враховує не лише економічні, але й глибокі психологічні потреби суспільства.

Україна має можливість побудувати нову модель «держави добробуту», яка б відповідала викликам післявоєнного часу. Замість того, щоб просто надавати допомогу, нова політика має бути спрямована на стимулювання самопомогі та підтримку людського капіталу. Акцент слід змістити з одноразових грошових виплат на комплексні соціальні послуги. Наприклад, замість простої виплати по інвалідності — програми реабілітації, професійної перепідготовки та психологічної підтримки, які допоможуть ветеранам та цивільним постраждалим відновити соціальну та економічну активність.

Необхідно створити широку мережу центрів психологічної допомоги, яка б надавала підтримку ветеранам, членам

їхніх сімей, а також цивільним, які пережили травматичні події. Важливо боротися зі стигматизацією звернення до психологів. Соціальна політика може бути спрямована на підтримку явища посттравматичного зростання – позитивних змін, які виникають в результаті подолання травматичних подій. Наприклад, програми, що допомагають ветеранам відкривати власний бізнес (як це вже частково реалізовано в Україні) або набувати нових навичок, можуть посилити їхнє почуття ідентичності та приналежності. Важливо залучати до розробки політики різні верстви суспільства: ветеранів, роботодавців, громадські організації та ін., що сприятиме відновленню довіри до держави та підвищить ефективність програм.

Висновки. Інтеграція соціальної психології та welfare state є не просто теоретичною вправою, а нагальною потребою для післявоєнної України. Використання знань про колективну травму, соціальну ідентичність та мотивацію дозволить створити інноваційну, людяну та стійку модель соціальної політики. Вона не лише гарантуватиме базовий рівень добробуту, а й сприятиме психологічному відновленню та розвитку людського капіталу, що є запорукою успішного майбутнього країни.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямку. Успішне післявоєнне відновлення України залежить від того, наскільки держава зможе поєднати економічну відбудову з глибоким розумінням психологічних потреб суспільства. Створення welfare state, що враховує травми війни, а також сприяє підтримці, адаптації та самореалізації громадян, стане запорукою стійкого розвитку країни. Найімовірніше, Україна буде рухатися в бік змішаної моделі welfare state, що поєднуватиме елементи ліберальної та консервативної моделей. Це означає, що держава буде надавати базовий захист (ліберальний елемент) і водночас сприяти розвитку корпоративної соціальної відповідальності та ролі

громад (консервативний елемент). Одним із головних викликів буде реінтеграція ветеранів і внутрішньо переміщених осіб. Психологічні програми та соціальна політика мають бути сфокусовані на подоланні соціальної ізоляції, налагодженні довіри та відновленні соціальних зв'язків. Подальший розвиток потребуватиме інвестицій в освіту та перекваліфікацію, оскільки війна змінила потреби ринку праці. Це також має психологічний аспект: надання людям можливостей для професійного зростання допомагає відновити почуття контролю над власним життям та майбутнім. Подальші дослідження повинні бути спрямовані на розробку конкретних програм, які враховуватимуть ці аспекти.

Список використаної літератури:

1. Zadoia, A., Palladin, A. Essay on the welfare state models. *Зовнішня політика і дипломатія: традиції, тренди, досвід*. Серія «Економічні науки». 2017. Вип. 24. URL: <https://ir.duan.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6dbe9a66-a025-4c49-a660-3497077874c7/content>
2. Shulika, A. A. Особливості розуміння політичної справедливості в концепції Дж. Роулза. *Епістемологічні дослідження в філософії, соціальних і політичних науках*. 2018. 1 (1-2), 129–135. URL: <https://doi.org/10.15421/341814>
3. Костишин Е., Грицанюк В., Шевців Ю. Досвід США щодо реінтеграції ветеранів війни до цивільного життя. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2024. № 1(12). URL: <http://srso.udpu.edu.ua/article/view/305055>